
Školství demokratické a sociální

Školství demokratické a sociální

"Nevěř ostnatému drátu," děl Karel Kryl, "byť se stokrát tvářil jako stonek růže". Nemám rád ostnatý drát ani takovou národní totožnost - čili "identitu" - kterou je třeba jím obehnat. Mám rád svébytnou národní totožnost, která vyvěrá z kulturní duše národa, svobodně dýchá a rozkvétá sebedůvěrou v otevřeném světě volnosti, rovnosti a dobré vůle vůči všem.

Ovšem takové sebevědomí vyžaduje víc než fangličky, hesla a občas nějaké to sportovní vítězství. Vyžaduje především vzdělanost, jak obecně kulturní, tak vědecky zvláštní. Své mladé lidi potřebuje národ vybavit do hloubi vstřebanou znalostí vlastního kulturního dědictví, z něhož mohou čerpat po celý život, a zároveň vysoce kvalitním odborným vzděláním, se kterým mohou obstát v otevřeném světě. Nestačí základka. Naši mladí potřebují i vysokoškolské vzdělání. V tom je ten háček. Vysokoškolské vzdělání se v demokratické společnosti a v otevřeném světě nesmí stát výsadou těch, kdo si je mohou dovolit. Je bytostně důležité, aby bylo dostupné všem mladým lidem, kteří pro ně mají předpoklady, píli a nadání. Momentálně se prý jich na vysokou školu dostane zhruba polovina. Školy prostě nejsou nafukovací. Vychovat pedagogy je dlouhodobá a nákladná záležitost - a ty budovy také nejsou levné, i když jsou podstatně levnější než jaderné elektrárny.

Ve světě ostře střežených hranic bylo možné prostě zvýšit daňové zatížení. Jenže ve globalizovaném světě tvrdě zdaněné vysoké příjmy se prostě přestěhují někam na Bahamy a daně budou platit zaměstnanci, jejichž děti se zřídka kdy dostanou "na vejšku". Nebudou z toho těžit ani nepřímo, když se mladí lidé s kvalitním vzděláním postěhují za vyššími příjmy někam stejně daleko. Takže školné? Jenže tím zas uzavřeme vysoké školy polovině nadaných uchazečů. Kvadratura kruhu? Ne tak docela, pokud se osvobodíme od představy - buď státní školství z daní, nebo soukromé školství z astronomického školného. Je i třetí možnost. Jistě, společnost bude vždy přispívat na vzdělání prostřednictvím státu. Vzdělanost je společenská potřeba. Jenže protože vzdělání je také velká osobní výhoda, potřebují se na jeho podpoře podílet také ti, kteří z něho těží, vysokoškolsky vzdělaní pracovníci s vyššími platy.

Jenom pozor: ne již vysokoškolští studenti, kteří nemají ani na rohlík, natož na školné! Demokratický a sociální úvěrový systém to řeší tak, že na studie může nastoupit každý, kdo splňuje předpoklady. Školné neplatí, avšak za každý semestr studia mu začne nabíhat půjčka. Když dostuduje - případně ve stanoveném termínu po dokončení studia - začne půjčku splácet.

Jenže ne nutně penězi. Pokud se rozhodne odejít za vysokým příjmem do ciziny, pak prosím, v hotovosti, stanovené procento při každé výplatě. Pokud se rozhodne pracovat doma - tedy sloužit společnosti, která mu poskytla půjčku na studia - odepisuje se stanovená část půjčky, třeba za každý rok působení odpis půjčky za semestr. Pokud se rozhodne pracovat v neziskovém sektoru, třeba jako lékař na poliklinice někde v pohraničí, může být odpis vyšší, třeba až rok půjčky za rok práce.

A ejhle, studium je finančně dostupné každému, kdo složí přijímací zkoušky. Student má motivaci, aby dokončil v termínu a působil v zemi, ale má i plnou volnost rozhodnutí, kde bude působit a jak půjčku splácet. Když chce, může ji celou odepsat veřejnou službou. Poplatník nenese celou zátěž vzdělání. A ejhle, přece je to něco jako kvadratura vzdělávacího kruhu!

(Autor je vysokoškolský pedagog)